

REFERAT

DREPT SI ACQUIS COMUNITAR

TEMA - CUTUMA -

1. Prezentare istorica

In acceptiunea lor juridica *izvoarele de drept international* reprezinta forma exterioara, modalitatea de exprimare a normei de drept, iar nu factorii creatori ai acesteia.

Acest mijloc de exprimare al normelor juridice reiesite din acordul de vointa dintre state constituie izvoarele dreptului international

Prin aceste izvoare nu trebuiesc intelesi factorii care determina crearea normelor juridice (izvoarele materiale), ci numai formele de exprimare a acestor norme (izvoarele formale).

In literatura juridica occidentala, pentru a defini notiunea de izvoare, sunt avansate diferite conceptii. Astfel, dupa Anzilotti, adeptul conceptiei pozitivistice, singurul izvor de drept international este acordul de vointa, fie sub forma expresa (tratat), fie sub forma tacita (cutuma).

Pentru Scelle, Ch. de Visscher si Bourquion, partizani ai conceptiei obiectiviste, izvoarele dreptului international se fundamenteaza pe distinctia esentiala intre izvoare creatoare si izvoare formale si ca numai primele ar fi adevaratele izvoare de drept; cat priveste pe cele urmatoare (tratatele, cutumele), acestea nu creeaza dreptul, ci doar il formuleaza.

Ch. Rousseau critica conceptiile pozitivistice si obiectiviste, considerand ca denumirea de "izvoare" ale dreptului international nu poate fi folosita decat in cazul izvoarelor formale.

Izvoarele materiale cum ar fi: opinia publica, constiinta colectiva, notiunea de justitie, solidaritatea, sensul independentei sociale s.a.m.d., au un caracter extrajuridic si sunt determinate de un ansamblu complex de fapte materiale si de conceptii idealiste (tradiții, credinte, aspiratii nationale sau sociale etc.), tin de sociologia juridica sau de filosofia dreptului si nu de dreptul pozitiv.

Izvoarele formale, cele mai importante fiind tratatul si cutuma, ar fi singurele izvoare propriu-zise. Concluzionand, Rousseau, fara a nega ca acestea "sunt mai putin surse

creatoare decat moduri de a constata drepturi preexistente”, observa ca acest drept preexistent ramane “imprecis, variabil si in afara de orice elaborare conventionala”.

Din conceptiile autorilor amintiti nu se identifica si nu se determina rolul factorilor extrajuridici la formarea dreptului international, ei doar reduc mijloacele extrajuridice la factori de ordin ideologic , incluzand si fenomene sociale eterogene, dand loc, astfel, la confuzii si imprecizii. Pentru evitarea confuziilor, se propune renuntarea la termenii de “izvoare formale” si “izvoare materiale” adoptandu-se notiunea de izvoare ale dreptului international, “in sensul de consacrare prin mijloace juridice determinate a acordului de vointa dintre statele creatoare ale normei de drept”¹.

Spre deosebire de dreptul intern, al carui izvor principal este legea, ca act al unui singur stat, izvoarele dreptului international exteriorizeaza acordul de vointa dintre state, cu privire la crearea unor norme juridice obligatorii la relatiile dintre ele.

Pentru a determina izvoarele dreptului international trebuie pornit de la criteriul ca acestea sunt mijloacele juridice, prin care statele, pe baza acordului lor de vointa, creeaza noi norme de drept international si dezvolta, precizeaza sau confirma normele deja existente pentru reglementarea raporturilor de cooperare dintre ele.

Principalele mijloace de exprimare a normelor juridice, ca urmare a acordului de vointa dintre state sunt *tratatul international* si *cutuma internationala*. Evolutia continua a dreptului international contemporan cunoaste si alte mijloace de exprimare in forma scrisa a acordului dintre state, care nu se incadreaza in mod strict in categoria tratatelor.

De asemenea, asupra problemei izvoarelor in dreptul international, art. 38 din Statutul Curtii Internationale de Justitie a O.N.U., a exercitat o anumita influenta prevazand ca, in rezolvarea diferendelor internationale ce ii vor fi supuse Curte va aplica: conventiile internationale, cutuma internationala, principiile internationale de drept, hotararile tribunalelor internationale, doctrina celor mai calificati specialisti, echitatea.

---

¹Gh. Moca in lucrarea “Dreptul international public”, vol. I, Bucuresti, 1977, p. 43-44.

2. Definitii

Cutuma¹ este o norma de conduita consacrata si perpetuata printr-o practica indelungata.

In trecutul poporului roman, normele cutumiare (obiceiul pamantului) s-au aplicat pana la aparitia legilor scrise. In prezent cea mai mare parte din normele de conduita obligatorii sunt cuprinse in legi. Totusi, isi au aplicare si norme de convietuire sociala, care, desi nu sunt consacrate in lege, isi pastreaza insemnatatea, sprijinindu-se pe forta opiniei publice si pe morala proprie oranduirii noastre.

Unele dispozitii legale se refera expres la normele de convietuire sociala si in aceste cazuri ele contribuie la determinarea continutului si conditiilor concrete de aplicare a legii. In relatiile internationale, **cutuma** continua sa indeplineasca un rol important, deoarece o mare parte a normelor dreptului international sunt de natura cutumiara.

Cutuma internationala² este cel mai vechi izvor de drept international, format printr-o practica generala, constatata, relativ indelungata si repetata a statelor si considerata de ele ca avand forta juridica obligatorie.

Statutul Curtii Internationale de Justitie, in art. 38, defineste **cutuma internationala** ca “dovada a unei practici generale, acceptata ca drept”. Elementul esential in formarea **cutumei internationale** il constituie recunoasterea obligativitatii ei, de catre state, ca norma juridica. Exista cutuma universala, cu aplicatie generala in relatiile internationale, si cutuma generala sau bilaterala. Prima face parte din dreptul international general, a doua se naste din practica unui numar restrans de state, chiar din practica a doua state.

Deosebirea care se face in doctrina a fost intarita prin hotararea Curtii Internationale de Justitie din 12 aprilie 1960: “Curtea nu vede ratiunea de a refuza o practica indelungata si continua dintre state, practica acceptata de ele ca reglementand relatiile lor”.

1“Dictionar juridic - selectiv” Prof. univ. dr. Sanda Ghimpu, dr. Ghe. Breboi, dr. Ghe. Mohanu, dr. Andrei Popescu, dr. Iosif Urs – Editura Albatros, Bucuresti 1985.

2“Dictionar de drept international public” – dr. Ionel Closca, Editura Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti, 1982 .

Cutumele, care sunt in contradictie cu principiile dreptului international contemporan si cu constiinta juridica a popoarelor, inceteaza, prin insasi acest fapt, sa

mai fie izvor de drept international. Imperativele relatiilor internationale contemporane au consacrat rolul prioritar al tratatelor, ca izvor al dreptului international. Activitatea de codificare a dreptului international duce treptat la diminuarea rolului **cutumei internationale** ca izvor de drept international.

3. Aspecte generale

Cutuma internationala este un izvor principal al dreptului international, ca si al dreptului in general. Desi in conditiile vietii contemporane majoritatea regelementarilor internationale sunt consacrate prin tratate, cutuma continua sa fie izvor de drept, in special in acele domenii in care interesele divergente ale statelor nu au facut posibila o codificare a regulilor cutumiare, precum si in domenii ale practicii relatiilor dintre state in care nu s-a ajuns la acel stadiu care sa impuna o reglementare pe cale conventionala.

In conformitate cu interesele pe care doua sau mai multe state le promoveaza fata de obiceiuri sau cutume, se stabilesc urmatoarele atitudini:

- a. de recunoastere, consacrare si sanctionare – prin acordarea de forta juridica acelor cutume pe care le considera utile si necesare;
- b. de acceptare si tolerare a acelor care, prin importanta si semnificatia lor, nu reclama transformarea lor in norme cu caracter juridic, iar prin prevederile lor nu contravin ordinii de drept dintre state;
- c. de interzicere a acelor care contravin ordinii de drept dintre state.

In aceste situatii, obiceiul sau cutuma poate fi acceptata conform locutiunii: “Consensus omnium consuetudo pro servatur” – “cu consimtamantul tuturor, obiceiul serveste drept lege”.

In majoritatea lor normele dreptului international clasic s-au format, au existat si s-au imbogatit pe cale cutumiara (dreptul marii, dreptul diplomatic, legile si obiceiurile razboiului), ele cunoscand ulterior o incorporare in tratate sau o codificare generala, cu exceptia celor noi din perioada contemporana, care au cunoscut in masura mai mare sau mai redusa influenta cutumei.

Intr-un timp relativ scurt s-au format o serie de norme cutumiare in dreptul aerian si dreptul spatial, cum ar fi libertatea de trecere a obiectelor spatiale prin spatial aerian al altor state, admiterea satelitilor de recunoastere; in dreptul marii cat priveste platoul continental, zona economica exclusiva, libertatea cercetarii stiintifice, care in dreptul marii, ulterior, au fost codificate prin Conventia din 1982.

Cutuma internationala e definita ca o practica generala, relativ indelungata si uniforma, considerata de catre state ca exprimand o regula de conduita cu forta juridica obligatorie.

Trebuie, inasa, subliniat si faptul ca, daca tratatul constituie o manifestare expresa a acordului de vointa al statelor, cutuma, dimpotriva, se formeaza printr-o manifestare tacita a consimtamantului statelor.

Pentru a ne afla in fata unei cutume sunt necesare, deci, atat un element de ordin obiectiv (faptic) – un anumit comportament al statelor cu caracter de generalitate si relativ indelungat si uniform, cat si unul subiectiv (psihologic) – convingerea statelor ca regula pe care o respecta a dobandit caracterul unei obligatii juridice.

Generalitatea practicii e apreciata in raport cu proportiile participarii statelor la formarea normei cutumiare, chestiune relativa, susceptibila de interpretari ori de cate ori s-a pus in mod concret problema recunoasterii unei reguli cutumiare ca norma juridica, pentru ca, indiferent de gradul de generalitate al unei practici, regula cutumiara devine obligatorie numai daca statele o accepta ca atare si numai pentru acele state care o accepta.

O norma cutumiara universala se formeaza numai ca rezultat al unei practici care capata recunoasterea generala a tuturor statelor, manifestata prin actiuni sau absentii. In acest sens, Curtea Internationala de Justitie a considerat ca e necesara o “participare foarte larga si reprezentativa”, care sa includa si statele cele mai direct interesate (speta privind delimitarea platoului continental al Marii Nordului, in 1969), fara a fi necesara totalitatea statelor care formeaza societatea internationala la un moment dat.

Deci, aceasta acceptiune a expresiei de practica generala trebuie inteleasa si in sensul unui numar cat mai mare de state, acceptiune care este determinata de autoritatea care trebuie sa o aiba o asemenea practica, ori acesta autoritate, credibilitatea, in ce priveste oportunitatea si eficienta ei in raport cu necesitatile statelor, este reflectata in

primul rand in numarul de state participante si, de preferat, din diferite zone ale lumii. Nu se poate, in acesta situatie, nuanta calitatea statelor participante, opiniile referitoare la oranduirea sociala a statelor participante sau la forta pe care o poseda fiind discriminatorii sau contrare principiilor dreptului international contemporan.

Ca atare, participarea tuturor statelor sau majoritatii lor la formarea unei norme cutumiare, participarea prin actiuni de aplicare, confirmare, de recunoastere sau prin abstractiuni este de natura sa sublinieze o practica generala.

Unele norme cutumiare se pot forma, inasa, si intr-un spatiu geografic mai limitat, ca urmare a practicii constante a statelor din zona respectiva, asa-numitele cutume locale sau regionale (in materie de pescuit, de exemplu). Asemenea cutume se aplica numai intre statele care au participat la formarea lor, iar daca un stat din zona s-a opus in mod constant la anumite practici cutumiare acestea nu-i sunt opozabile.

Curtea Internationala de Justitie a recunoscut, in cadrul, practicii sale de rezolvare a unor litigii, ca pot exista si cutume bilaterale, atunci cand se poate proba ca intre doua state a existat o practica indelungata si continua considerate de acestea ca reglementand raporturile dintre ele. Evident, inasa, ca acea cutuma nu va avea valabilitate decat intre cele doua state respective.

Izvor al dreptului international general nu poate sa-l constituie inasa, decat acele reguli cutumiare in care practica are un caracter de generalitate suficient de mare spre a se impune ca o norma de drept international opozabila tuturor statelor.

Elementul timp are, de asemenea, un caracter definitoriu pentru cutuma internationala, care e o practica repetata si constanta a statelor si nu una intamplatoare, o practica ce dureaza o anumita perioada de timp, mai indelungata sau mai scurta in raport de imprejurari si care se manifesta cu o anumita frecventa.

In trecut, crearea unei cutume necesita un timp foarte indelungat, punct de vedere care a fost si este sustinut de majoritatea doctrinei de drept international si subliniat indirect de jurisprudenta internationala.

Este adevarat ca durata in timp a unei practici subliniaza conduite permanente si constante ale statelor si faciliteaza realizarea unor acte repetate.

In conditiile vietii contemporane, cand ritmul evolutiei relatiilor internationale s-a accelerat, iar nevoile reglementarii juridice devin adesea presante, elementul duratei

este tot mai mult inlocuit de frecventa practicii, durata scurtandu-se de la secole la decenii sau chiar la ani, daca se probeaza ca practica respectiva a fost constatata.

In acest fel s-a putut constata ca in domenii mai noi ale relatiilor internationale, cum sunt dreptul aerian, dreptul cosmic sau dreptul marii, in ultimele decenii s-au format numeroase cutume care in mare parte au fost codificate la scurt timp dupa aparitia lor.

De altfel, punctul de vedere ca timpul de infaptuire a unei practici poate fi astazi mai scurt si ca depinde in fiecare caz in parte de nevoile reglementarii juridice a fost exprimat in doctrina si el este conform realitatilor lumii de astazi. Aceasta opinie este intalnita in activitatea Curtii Internationale de Justitie. Fireste ca reconstituirea duratei de timp in formarea cutumei, in conformitate cu realitatile contemporane, nu inseamna ignorarea totala a factorului timp si admiterea posibilitatii aparitiei "spontane" a cutumei, opinie respinsa de doctrina de drept international, infirmata de practica internationala si neconforma cu esenta normelor cutumiare.

Din numarul mare de obiceiuri sau cutume existente la un moment dat, sunt desprinse numai anumite obiceiuri carora li se da valoare si semnificatie, transformandu-le prin sanctionare in norme de drept. Pentru ca un obicei sa devina juridic, se cer instituite o serie de conditii:

- a. existenta unui uz indelungat al unei practici vechi si incontestabile;
- b. continutul sau (regula de conduita prescrisa) sa poata fi determinat, sa fie previzibil;
- c. sa prezinte interes pentru legiuitor, ca fiind o necesitate.

Practica generala si constanta a statelor are valoare de cutuma numai daca statele ii recunosc o valoare juridica. Deci, daca ele, statele, respecta o anumita regula de conduita cu reprezentarea clara ca acesteia i se impune ca o obligatie juridica de drept international.

Este imperativul exprimat prin formula clasica "opinio juris sive necessitatis" (convingerea ca reprezinta dreptul sau necesitatea). In caz contrar, practica respectiva ramane o simpla uzanta, incadrandu-se in normele moralei, ale traditiei sau ale curtoaziei internationale (comitas gentium).

Trasatura juridica releva aspectul psihologic al cutumei. Nu este vorba de o atitudine oarecare a statelor, ci de o anumita atitudine constienta, exprimata de la bun inceput si cu convingerea ca acesta conduita are relevanta juridica.

Recunoasterea valorii juridice a unei practici de natura cutumiara ridica o problema importanta si anume aceea a modului in care se face dovada cutumei.

Sarcina probatiunii in dovedirea cutumei e o problema deosebit de complexa si de dificila datorita caracterului adesea imperfect al normei in cauza, cu multiple variante si forme de exprimare diverse ce necesita studii comparative complexe pentru dovedirea existentei inesi a normei, precum si a tuturor laturilor caracteristice ale acesteia.

In fata organelor judiciare internationale sau in raporturile concrete dintre state, sarcina probei revine totdeauna statului care o invoca fie pentru a revendica un drept, fie pentru a se apara impotriva unei pretentii considerate de el ca nefondata.

In cadrul codificarii internationale stabilirea elementelor constitutive ale cutumei si incorporarea acesteia intr-un tratat multilateral se face prin negocieri complexe si anevoioase, in care elementul politic isi are si el rolul lui.

In general, se apreciaza ca pentru stabilirea existentei si continutului unei cutume trebuie sa se ia in considerare numeroase elemente cum sunt:

- actele organelor statului care au atributii in domeniul relatiilor internationale (declaratii de politica externa, note diplomatice, corespondenta diplomatica etc.);
- opiniile exprimate de delegatii statelor in cadrul unor conferinte diplomatice sau ale unor organizatii internationale;
- unele acte normative interne care au contingenta cu problema in cauza ori hotararile unor organe de jurisdictie cu incidenta asupra relatiilor internationale, daca prezinta uniformitate sau concordanta in solutii;
- dispozitiile unor tratate internationale incheiate de alte state care se refera la norme cutumiare si care au un continut asemanator in ce priveste configuratia acestor norme, sau reguli ale unor tratate internationale care nu au intrat in vigoare, dar care se aplica de catre state in mod tacit.

Ultimele decenii au scos in evidenta rolul deosebit al declaratiilor si rezolutiilor unor foruri ale organizatiilor internationale in fixarea unor reguli de drept cutumiar si in crearea unor noi reguli cutumiare care, patrundand in practica relatiilor internationale, au devenit cu timpul norme juridice recunoscute tacit de membrii societatii internationale, unele dintre ele fiind preluate ulterior in tratate internationale multilaterale.

In formarea normelor dreptului international general are loc o stransa intrepatrundere intre cutuma si tratatul international ca izvoare ale dreptului international.

O norma care la origine este cutumiara este incorporata intr-un tratat de codificare sau o norma de origine conventionala poate fi acceptata de state pe cale cutumiara, tratatele contribuind astfel in mod esential la formarea cutumei, ca acte importante ale practicii generalizate.

In cazul unui tratat la care nu sunt parti toate statele, tratatul e izvor de drept pentru parti, iar intre celelalte state prevederile sale se pot aplica pe cale cutumiara.

O problema mai complicata o constituie determinarea in fiecare caz a existentei unei reguli cutumiare. In rezolvarea acestui aspect pot fi folosite atat elemente internationale – tratatele internationale, actiuni internationale, cat si elemente interne – legi nationale, practica judiciara. Astfel, cand mai multe tratate incheiate in aceeasi perioada contin clauze identice, acestea au valoarea unor reguli cutumiare, ele aparand si existand ca atare, nu datorita fiecarui tratat in parte, ci datorita stipularii lor identice in toate tratatele in cauza.

Conventia de la Viena din 1969 referitoare la dreptul tratatelor precizeaza, in art. 38, ca o regula stipulata intr-un tratat poate fi retinuta pentru statele terte ca o norma cutumiara in masura in care este recunoscuta ca atare si este recunoscuta cu aceste efecte de aceste state. Mai pot folosi, cu discernamant si prudenta, in dovedirea existentei unei norme cutumiare, intr-o anumita masura, practica statelor, practica judecatoresca internationala, legile nationale etc.

Trebuie precizat ca, in general, caracterul cutumiar al unor norme poate fi contestat de statele care au participat la formarea acestora sau de statele care considera ca acest caracter a fost stabilit fara acordul lor.

In lipsa valorii juridice a practicii ii confera acesteia caracterul de uzaj international sau al unei reguli de curtoazie.

Curtoazia internationala este constituita dintr-un ansamblu de reguli de convenienta, de politete, de respect, care sunt aplicate in raporturile dintre state pe baza de reciprocitate, fara a da nastere unor reguli juridice. Ca atare, nerespectarea unor astfel de reguli nu atrage raspunderea internationala a statelor, ci, de obicei, un comportament similar din partea statului afectat.

In schimb, nu poate fi ignorata importanta respectarii regulilor de curtoazie in raporturile interstatale, deoarece ea contribuie la realizarea unui climat normal, a unor raporturi amicale intre state. Regulile de curtoazie sunt de natura sa releve atitudinea reciproca de respect fata de personalitatea statelor, a reprezentantilor acestora, a cetatenilor lor, ca reflectare a unor raporturi intre puteri suverane, ele rezultand insa din acte unilaterale. Pot fi citate ca reguli de curtoazie cele intalnite in protocol, in ceremonialul diplomatic, in navigatie pe mare etc. Unele din regulile de curtoazie au devenit treptat, fie pe cale cutumiara, fie pe cale conventionala, norme de drept international (cum ar fi, de exemplu, cele referitoare la imunitate si privilegii diplomatice).

Acest element important este subliniat si in art.38, lit. b, din Statutul Curtii Internationale de Justitie, in care se prevede ca aceasta va aplica cutuma internationala “ca dovada a unei practic generale, acceptata ca reprezentand dreptul”.

De exemplu, Curtea Constitutionala de Justitie a subliniat, printre altele, ca pentru solutionarea litigiului dintre Columbia si Peru din anul 1950, este necesar, pentru a dovedi existenta unei cutume, sa se stabileasca, daca exista un uz constant si uniform, care creeaza drepturi si obligatii intre state.

O asemenea recunoastere sau acceptarea de catre state a unei anumite reguli, ca norma juridica, inseamna o manifestare a acordului tacit de vointa al statelor. Deci, in cazul cutumei internationale ne aflam in fata unei forme de exprimare, de data acesta tacita, a consensului dintre state.

Statele, care nu inteleg sa-si dea asentimentul la crearea unei reguli cutumiare, pot sa folosesca diferite procedee diplomatice (protestul) sau judiciare (rezerva fata de hotararea unei instante internationale care invoca o cutuma), opunandu-se, astfel, unei norme cutumiare, stabilita fara consimtamantul lor.

In doctrina internationala, unii autori critica acesta conceptie a acordului de vointa tacit, ca mod de formare a normelor cutumiare de drept international.

Se afirma ca, desi pentru formarea unei norme cutumiare este necesara recunoasterea ei de catre state *opinio jure sive necessitatis*, acesta nu ar implica un acord tacit. Contradictia logica a acestei constructii este evidenta, deoarece recunoasterea implica manifestari de vointa concordante din partea statelor si deci, in realitate, intervine in tocmai un asemenea acord tacit.

Exista autori care sustin ca pentru formarea unei reguli cutumiare nu este necesara decat o practica indelungata a unui numar mare de state, fara nici un fel de *opinio juris*. Aceasta parere este in contradictie cu esenta modului de formare a cutumei, asa cum a fost definit in art. 38 al Statutului Cutii Internationale de Justitie.

4. Concluzii

Cutuma este izvorul cel mai vechi al dreptului international. Materii intregi ale acestuia s-au format pe cale cutumiara. Pe masura codificarii dreptului international si a cresterii numarului tratatelor internationale, ca principal mijloc de colaborare intre state, cutuma pierde din importanta pe care a avut-o in trecut, in evolutia istorica a acestui drept.

In opinia unor autori dreptul international cutumiar ar fi in regresie, datorita procesului in general lent de formare a normelor cutumiare, lipsei lor de claritate si schimbarilor rapide in dezvoltarea vietii internationale, carora nu le poate face fata. Alti autori considera dimpotriva, ca procesul de formare cutumiara a dreptului international pastreaza o anumita valoare.

In lumina principiilor dreptului international contemporan, consacrate si in Carta O.N.U., numeroase institutii cutumiare ale dreptului international clasic au fost abrogate, deoarece, ca si in cazul tratatelor, nu pot constitui izvoare de drept international decat acele cutume care nu contravin principiilor si normelor imperative ale dreptului international contemporan.

Formarea si dezvoltarea dreptului international contemporan au capatat un ritm si o amploare fara precedent determinate de transformarile care au avut loc in lumea contemporana, de dinamica lor si de schimbarile petrecute in raportul de forte pe plan mondial in favoarea fortelor progresiste, a statelor care se pronunta pentru pace, securitate si cooperare internationala.

Procesul normativ international este determinat de aceste schimbari, atat pe plan cantitativ, cat si pe plan calitativ.

Relatiile complexe, multiple, dintre state reclama reglementari corespunzatoare care sa favorizeze tendintele constructive ce caracterizeaza aceste relatii.

In aceste conditii, creste insemnatatea izvoarelor dreptului international, a formelor politice de exprimare a acordului de vointa dintre state, forme al caror continut capata valente noi, functii noi, determinate de evolutia si noile relatii internationale. Cutuma internationala cunoaste, in aceste imprejurari, o adevarata revitalizare, capata noi sensuri, alaturi de acelea traditionale in procesul normativ international

In raport cu tratatul international, cutuma prezinta dezavantaje evidente. Unei practici desfasurate in timp, a carei forta normativa poate fi diferit interpretata si chiar contestata, statele prefera consacrarea normelor de drept international in forma mai precisa a tratatului; prin dispozitiile sale, de regula scrise, acestea inlatura in mare masura echivocul si confera stabilitate raporturilor interstatuale.

Astfel se explica faptul ca statele prefera incheierea unor tratate care confirma, modifica sau abroga reguli cutumiare, in timp ce procesul invers are loc foarte rar, cu caracter de exceptie. In decizia sa din 1962, in afacerea Templului Preah Vihear, in diferendul dintre Cambodgia si Thailanda, Curtea Internationala de Justitie a constatat ca partile au recunoscut prin practica lor un traseu schimbat al frontierei, in zona templului, altul decat acela stabilit printr-un tratat anterior (C.I.J., Recueil, 1962).

Cutuma are o insemnatate deosebita in aparitia si formarea normelor privitoare la organizatiile internationale. Exista reguli si institutii care s-au format, sau sunt in curs de cristalizare, ca norme generale, pe cale cutumiara, in practica statelor si a diferitelor organizatii, indeosebi a acelorora cu caracter universal. De exemplu: misiunile permanente ale statelor pe langa organizatiile internationale si situatia lor juridica, statutul observatorilor statelor sau ai organizatiilor, norme privitoare la incheierea tratatelor etc.

Caracter cutumiar au si unele norme speciale, cum ar fi, aceea privitoare la posibilitatea adoptarii unei hotarari in Consiliul de Securitate, in problemele neprocedurale, chiar daca un membru permanent se abtine de la vot.

Regulamentele de procedura, adoptate ca acte juridice obligatorii in cadrul diferitelor organe principale sau auxiliare, cuprind reguli procedurale privitoare la functionarea acestora, constituind, de asemenea, o alta categorie a izvoarelor dreptului organizatiilor internationale.

Rezolutiile diferitelor organizatii internationale sunt, prin natura lor, acte care, adoptate in baza si limitele actului constitutiv, confirma, interpreteaza, precizeaza sau aplica prevederile acestora.

In sfera relatiilor economice dintre state, in procesul reorganizarii lor, practica statelor in curs de dezvoltare, a tuturor statelor lumii, in directia consacrarii juridice a unor norme si institutii de drept international, cristalizate si inscise ulterior in tratate internationale, devine o cale importanta de transformare progresista si de completare a dreptului international contemporan ca drept al cooperarii si dezvoltarii in conditii de legalitate si echitate a statelor.

Se confirma astfel faptul ca, in conditiile actuale, cutuma internationala constituie pentru statele noi, create dupa al doilea razboi mondial, ca si pentru celelalte state in curs de dezvoltare, un mijloc important al manifestarii pozitiei si intereselor lor fata de normele existente ale dreptului international, cat si in procesul de formare a unor noi norme judiciare internationale.

Cutuma apare, deci, ca expresie a practicii democratice a statelor bazate pe consimtamantul liber al acestora in solutionarea problemelor internationale actuale.

Bibliografie:

1. C. Andronovici – “Drept International Public” , Iasi, 1993
2. Vasile Cretu – “Drept International Public”, Editura Fundatiei “Romania de Maine”, Bucuresti, 1999
3. Dr. Ionel Closca - “Dictionar de drept international public”, Editura Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti, 1982
4. Dr. Florian Coman – “Drept International Public” vol.I, Editura Sylvi, Bucuresti, 1999
5. Grigore Geamanu – “” vol. I, editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1981
6. Prof. univ. dr. Sanda Ghimpu, dr. Ghe. Breboi, dr. Ghe. Mohanu, dr. Andrei Popescu, dr. Iosif Urs - “Dictionar juridic - selectiv”, Editura Albatros, Bucuresti 1985.
7. Gheorghe Moca – “Drept International Public”, vol. I, Universitatea Bucuresti, 1989
8. G. Selle – “Manuel de droit international public”, Paris. 1948